

ЛОКАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПЕРЕКЛАДУ У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Алла МІЩЕНКО (Кіровоград, Україна)

Стаття присвячена дослідженню сучасних тенденцій в галузі перекладу, а саме: проблемам інтернаціоналізації та локалізації текстів, адресованих представникам сучасного полікультурного та мультілінгвального суспільства з огляду на глобалізаційні процеси та національні традиції.

Ключові слова: GILT, переклад, локалізація, інтернаціоналізація.

The article is devoted to the investigation of contemporary trends in translation, namely localization and internationalization of the texts addressed to the representatives of contemporary multicultural and multilingual society due to process of globalization and national traditions.

Key words: GILT, translation, localization, internationalization.

Об'єкт вивчення становлять поняття локалізація та інтернаціоналізація перекладу.

Предмет дослідження складають окремі методи та прийоми інтернаціоналізації та локалізації тексту з огляду на протилежні тенденції до глобалізації та збереження національної самобутності, які характерні для сучасного суспільства.

Інновації 80-х рр. XX ст. в галузі економіки, політики й технологій нахшталт міграції капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизації законодавства, уніфікації технологічних та виробничих процесів, злиття економічних і фінансових ринків, скорочення виробничих циклів, імпорт товарів та послуг гостро поставили перед сучасним глобальним суспільством проблему забезпечення комунікації у полілінгвокультурному середовищі, головними рисами якого є багатомовність та мультикультура. З одного боку, єдиним засобом міжрегіонального та міжнаціонального спілкування *de facto* стала англійська мова, яка забезпечує ефективну міжнародну співпрацю в усіх релевантних галузях й сприяє частковій декультуралізації окремих країн, націй та народів через усунення національних бар'єрів та створення єдиної планетарної культури головню за західним типом з властивими йому формами і нормами демократії, суспільними цінностями та економічними законами. З іншого боку, тенденція до збереження національної самобутності національних мов суттєво вплинула на збільшення обсягів перекладу з елементами локалізації та інтернаціоналізації. Тому аналіз цих протилежних тенденцій та прийомів їх втілення у тексті часто стає темою лінгвістичних досліджень.

Англійською мовою галузь, яка в умовах глобальної ринкової економіки займається перекладом та адаптацією технічної документації та програмних продуктів до усталених в межах конкретної культури норм, називають сьогодні „GILT-Branche“. Акронім GILT слугує ініціальним позначенням слів Globalization, Internationalization, Localization та Translation і дозволяє однозначно експлікувати семантику терміна „GILT-Branche“. Ще у 1990 р. провідні фірми, які надавали послуги локалізації, заснували спілку LISA (Localization Industry Standards Association), основним завданням якої було й залишається створення стандартів, здатних оптимізувати процес локалізації продуктів на мовному, програмному та технологічному рівнях [www.lisa.org].

Під терміном “локалізація” розуміють адаптацію продукту та технічної документації на продукти до умов, мови, культури та традицій прогнозованого ринку збуту. С. Гьорферіх

виокремлює два рівні локалізації на рівні тексту: поверхова локалізація (*general localization*) та глибинна локалізація (*general localization*) [Göpferisch 2008: 335].

Перший рівень стосується мови й передбачає функціональну відповідність оригіналу й перекладу (еквівалентний переклад) та адаптацію перекладу для адресата відповідно до теорії скопосу [Reiss 1984]. Згідно цієї теорії переклад оцінюється залежно від ступеня досягнення перекладачем поставленої перед ним мети. Прикладами поверхової локалізації є адаптація одиниць чужої метричної системи до національної, подання дат, часу та чисел в тексті у формі, конвенціоналізованих в межах національної культури. Окремі приклади поверхової локалізації ілюструють таблиці 1, 2 та 3.

Табл. 1

Національні стандарти для одиниць виміру

Одиниці виміру	США, Канада, Великобританія	Європейські країни
Довжина	дюйм (<i>inch</i> - 2,54 см), ярд (<i>yard</i> - 91,4 см), миля (<i>miles</i>): сухопутна 1609 м миля морська - 1853 м;	міліметр, метр;
Об'єм	квадратний дюйм (<i>square inch</i>)	метр квадратний (м ²)
Вага	унція (<i>ounce</i> - 28,3 г), фунт (<i>pound</i> - 453,6 г)	грам, кілограм
Температура	Фаренгейт (<i>Fahrenheit</i>)	Цельсій (<i>Celsius</i>)

Табл. 2

Національні стандарти для дати і часу

	Міжнародний стандарт	США	ФРН	Франція
Дата	рік/місяць/день – 1984-08-12 (ISO 8601)	місяць/день/рік - 12.08.1984	день/місяць/рік - 08.12.1984	
Час	hh:mm:ss – 23:15:20 (ISO 8601)	15.10 P.M.	15.10 Uhr або 15:10 Uhr	15h10 або 15:10 h

Табл. 3

Національні стандарти для окремих чисел

США	million	Billion	trillion	quadrillion
ФРН	Million	Milliarde	Billion	Billiarde
Великобританія	million	Milliard	billion	billiard

Другий рівень локалізації скерований на адаптацію тексту до специфічної для певної культури ментальності, системи цінностей, конвенціоналізованих зразків поведінки у певній комунікативній ситуації тощо. Напр., інструкції з експлуатації японською мовою детально описують функціональність продукту та створюються у вигляді коміксів, що для користувачів з ФРН неприпустимо. Тобто, поверхова локалізація відбувається на мовному рівні й граничить з перекладом, а глибинна – на рівні адаптації культурних диференцій, що передбачає інший спосіб подання інформації в тексті.

На екстралінгвальному рівні локалізація з використанням невербальних засобів широко використовується для адаптації програмного забезпечення, що передбачає застосування у ньому унормованих у певній країні піктограм та символів, типу та розміру шрифтів, вікон відповідного розміру та їхнього розташування у рядках меню. Для локалізації програмного забезпечення користуються спеціалізованими програмними продуктами, напр., Passolo, Corel

CATALYST, KT International Superlinguist та ін., які дозволяють переклад діалогових повідомлень безпосередньо в програмних продуктах та тестування локалізованого продукту. Для перекладу аудіовізуальних матеріалів використовують спеціалізовані інструменти, напр., програму Swift, яка об'єднує у собі окремі компоненти пам'яті перекладів, але додатково дозволяє створення субтитрів та їхнє форматування на екрані з дотриманням відео-стандартів.

Рівень локалізації визначають такі чинники як популярність продукту серед споживачів; наявність чи відсутність конкурентів, які пропонують подібну продукцію; дефіцит продукції. Якщо продукція користується попитом серед споживачів і на ринку попит перевищує пропозицію, виробник не витрачатиме значні кошти на його локалізацію. Крім того, популярність західної продукції у країнах третього світу та країнах, що розвиваються, часто спонукає виробників створювати технічну документацію й упаковку для продуктів таким чином, щоб забезпечити впізнаваність їх іноземного походження і, у такий спосіб, збільшити обсяг продажу. Якщо ж на ринку існують інші аналогічні товари чи послуги від компаній-конкурентів, які добре адаптовані до споживчого ринку, виробникові доведеться ретельно адаптувати та популяризувати власний продукт, щоб завоювати свою частку ринку. Тому, перед створенням технічних текстів для представників іншої культури, технічний автор повинен ретельно проаналізувати культурні особливості країни-збуту, шкалу соціальних цінностей, мати відповідні фонові знання й володіти навичками міжкультурної комунікації.

Під терміном "інтернаціоналізація" розуміють процес створення фахового тексту незалежно від національної традиції. Основна ідея інтернаціоналізації тексту полягає в наступному:

1) заощадження коштів на локалізації технічної документації до національних стандартів ринків-збуту;

2) зрозумілість тексту за межами власної культури;

3) можливість повторного використання окремих сегментів тексту для публікації (DTP (Desktop Publishing System), CMS (Content Management System) та перекладу (TMS (Translation Memory System) різного типу документації на продукт, напр.: а) друковані інструкції з експлуатації для сервісних центрів або споживачів, інструкції із введення в експлуатацію, інструкції із сервісного обслуговування продуктів тощо; б) тексти-релізи на нові продукти або нові модельні ряди продуктів; в) електронні тексти (Online help) у вигляді компонентів довідникової системи, мета якої – надати користувачеві максимально точну інформацію у стислому вигляді щодо введення в експлуатацію чи інсталяцію продукту, його функціональних характеристик, особливостей експлуатації тощо. Архітектура таких систем базується на ієрархічній моделі, комбінується переважно з системами повнотекстового пошуку, а вибірка необхідної статті визначається заданими ключовими словами. Одним з прикладів такої системи є бібліотека MSDN фірми Майкрософт. В основу її концепції було покладено ідею створити вичерпне та надійне джерело інформації для розробників, які користуються продуктами, технологіями та службами корпорації Майкрософт® [<http://msdn.microsoft.com/ru-ru/library/ms123401.aspx>].

Прикладом інтернаціоналізації різного типу текстів для полікультурної публіки є веб-сторінки, в процесі створення яких рекомендують дотримуватись наступного [Göpferisch 2008: 340-341]:

1) для створення контенту використовувати сучасну контрольовану англійську мову, що базується на найбільш частотних лексичних одиницях, спрощених граматичних структурах (напр., вживанні часових форм групи Simple замість Perfect або Progressive) для забезпечення його розуміння користувачам, які володіють англійською мовою як іноземною і не завжди на високому рівні;

2) уникати уживання модних слів, сленгу, неусталених скорочень типу *BBQ* як синоніму до лексеми *barbecue*, *Xing* для *crossing* або синтаксичних скорочень типу *can't*, *isn't*, які можуть бути незрозумілими для інтернаціональної публіки;

3) подавати номери телефонів згідно міжнародних стандартів: з міжнародним кодом країни та регіону, напр.:

ФРН: +49 (0)721 9683733 (49 - міжнародний код ФРН)

Україна: +38 044 5442312 (38 - міжнародний код України)

США: +1 660 6573432 (1 - міжнародний код США)

4) уживати дати в усталеній для країни формі згідно норми ISO 8601.

5) подавати час у 24-годинному форматі згідно середньоевропейського часу (*UTC = Universal Time Coordinated*), норма ISO 8601, напр.: 23:12 UTC.

6) уживати одиниці виміру відповідно до усталеної метричної системи.

7) грошові суми вказувати із зазначення національної валюти згідно норм ISO 4217, напр.: \$ 24 USD, € 24, £ 24.

8) писати адреси згідно усталеного зразка із точним заповненням відповідних полів, напр.:

- Ім'я
- Організація
- Вулиця
- Місто
- Країна
- Поштовий індекс

9) уникати уживання неусталених на міжнародному рівні форм звертання до осіб чоловічої та жіночої статі, які можуть зумовлювати комунікативні конфлікти, напр.:

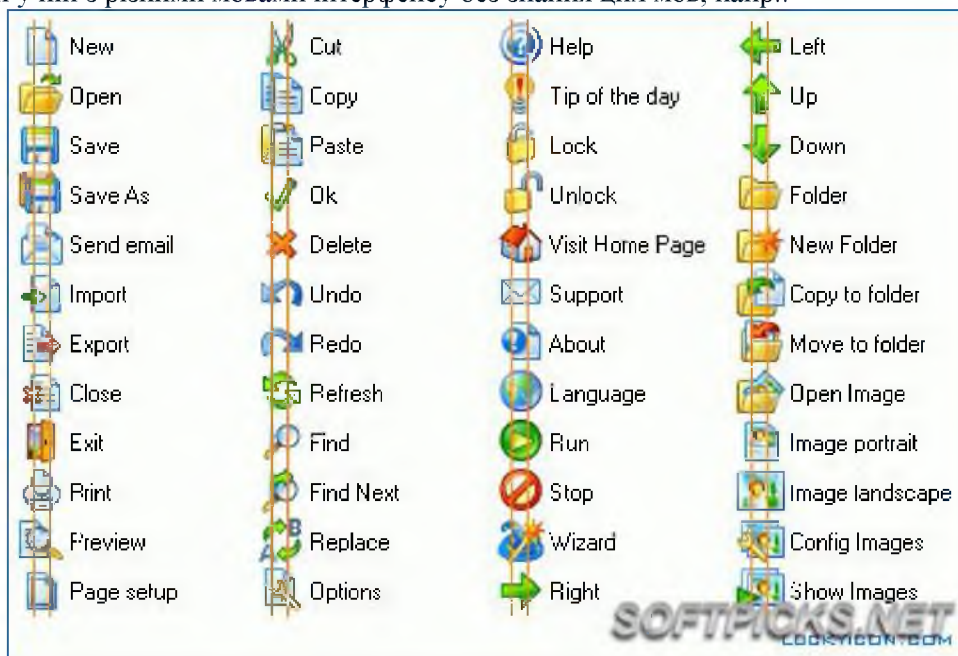
Англійська мова: *s/he*:

- **HE:** *Every Student has to go abroad for at least one semester. S/he can choose...*
- **A:** *All students have to go abroad for at least one semester. They can choose...*

Німецька мова: *Innen*:

- **HE:** *Liebe StudentInnen*
- **A:** *Liebe Studenten und Studentinnen* або *Liebe Studierende*

10) По можливості, замінювати вербальну інформацію невербальними усталеними символами, знаками або піктограмами, які дозволяють заощаджувати кошти на перекладі й зрозумілі носіям інших мов, напр.: піктограми операційної системи Windows дозволяють працювати у ній з різними мовами інтерфейсу без знання цих мов, напр.:

[<http://www.google.com/imgres?q=wi>]

Засоби невербальної комунікації можуть варіюватись залежно від регіону, але в контексті міжкультурної комунікації важливим фактором для полікультурної публіки є можливість їх однозначної ідентифікації з референтом, визначення їх ілокуції та предикації. Прикладом невербальних засобів такого типу можуть слугувати піктограми у міжнародних аеропортах та на міжнародних вокзалах, які вживаються на позначення аеропорту, ескалатора, туалету, ресторану, камери схову, поліцейного офісу тощо.

Стандартизуються не тільки зображення символів, але й їхня форма та колір. Так, наприклад, червоний колір викликає збудження та занепокоєння. Тому червоні символи сигналізують небезпеку й використовуються для знаків, що вказують на небезпеку для життя чи здоров'я людини або пов'язані з гасінням вогню. У всіх заборонних знаках присутній червоний колір, який здебільшого комбінується з білим. Жовтий та помаранчевий кольори також викликають збудження, але їм властива особливість привертати увагу. Тому комбінація чорної та помаранчевої фарб використовується у випадках, коли необхідно попередити про небезпеку. Крім того, ці фарби добре видно і вони спонукають до обережності. Синій колір впливає на людину заспокійливо. Тому синій колір у комбінації з білим використовується для передавання інформації, експлікації вимог чи рекомендацій. Характерна властивість

зеленого кольору також заспокійлива. Тому комбінування зеленого й білого кольорів застосовують для позначення безпечних місць, а також для вказування на установи з надання першої допомоги хворим чи потерпілим, напр.:

Вогнегасник

Екстрений телефон виклику пожежної охорони

Обережно отруйні речовини

Необхідно одягнути захисний костюм

Пункт першої медичної допомоги

Запасний вихід

Але створюючи багатомовні сайти, дизайнери веб-сторінок повинні враховувати значення кольорів у конкретній країні чи регіоні, оскільки нехтування національними традиціями не виключає можливості комунікативного конфлікту, напр.:

Табл. 4

Регіональне значення кольорів

	Західна Європа	Японія	Арабські країни	Китай
жовтий	обережність, боягузтво	радість, аристократизм, гідність	щастя, багатство	честь
зелений	чистота, безпека, заздрість	майбутнє, молодість, енергія	правда, плодovitість, сила	
синій	мужність, авторитет, холодність	стид, сором, ганьба	доброчесність, чеснота, довіра, правда	
білий	чистота, чеснота	смерть, траур	смерть, траур	
чорний	смерть, траур	аристократизм, гідність	щастя, багатство	
червоний	Франція: аристократизм	небезпека		щастя

Проте, в процесі невербальної комунікації на міжнародному рівні слід обережно використовувати піктограми, жести та міміку. Це зумовлено тим, що для кожної культури характерні специфічні норми поведінки, жести та міміка у певних комунікативних ситуаціях як реакція на почуте, сказане, зроблене іншими учасниками комунікації. Їхня функція

полягає у передаванні невербальної інформації і головне тут, не які жести використовує мовець, а як вони інтерпретуються іншими учасниками комунікації. Тому, крім конвенціоналізованих технічних жестів, які використовуються поліцейськими, пожежниками, персоналом аеропортів та залізниць, станцій метро, які також сьогодні унормовуються й стандартизуються на міжнародному рівні, незнання значення специфічних для певної культури сигналів в процесі міжкультурної комунікації, як правило, призводить до комунікативного конфлікту. Акстель Р. у своїй праці "Gestures : the do's and taboos of body language around the world" ретельно вивчав особливості "мови тіла" і її значення у різних культурах. Тому, окремі, описані автором приклади комунікативних конфліктів, ілюструють непересічне значення засобів невербальної комунікації для успішної міжкультурної комунікації [Axtell 1998], напр.:

У 1995 р. депутат американського конгресу Білл Річардсон поїхав в Ірак, щоб обговорити із Саддамом Хуссейном звільнення з іракської в'язниці двох громадян США. Сівши на стілець, він поклав ногу на ногу так, що Саддам Хуссейн бачив підошву його черевика, після чого лідер арабської країни розлючений вийшов з кімнати і перемовини на ньому завершилися. Це сталося тому, що в деяких арабських країнах підошва взуття сприймається як символ чогось брудного, тому показувати підошву іншій людині є жестом найгіршої образи.

У Саудівській Аравії американка поцілувала громадянина США у машині у щоку. Побачивши це, місцевий поліцейський ініціював вислання жінки з країни за осквернення національних традицій (пара була неодружена). Після інциденту чоловік поскаржився у місцеві органи влади, за що й потрапив до в'язниці.

Адвокат із США супроводжував одного з губернаторів американських Штатів під час ділового візиту до Японії і виступав там перед високими японськими чиновниками з промовою. Після промови він почувався розгубленим, оскільки йому здалося, що під час промови всі в залі спали. Але в Японії виявом глибокої поваги до оратора є слухання промови із заплюшеними очима, час від часу киваючи головою на знак згоди.

Науковець із США виступав з промовою перед колегами з Індії. Під час промови слухачі постійно хитали головою так, ніби не погоджувались з оратором. Насправді жест згоди в Індії виглядає у більшості країн як заперечення.

Чоловікам на робочому місці у США слід надзвичайно обережно обходитись із жестами та доторканнями, адресованими колегам жінкам, оскільки це може мати надзвичайно неприємні юридичні наслідки через звинувачення у сексуальних домаганнях.

Колтон Х. також вивчала культурно-специфічні типи поведінки на представниках з різних країн [Colton 1983]. Вона з'ясувала, як поводитимуться жінки у різних країнах, якщо їх випадково побачить хтось чужий під час купання:

Мусульманка: закрити обличчя руками

Лаоска: прикрити груди

Китаянка: сховає ступні

Жінка із Суматри: прикрити коліна

В Європі та Америці: жінки прикриватимуть однією рукою груди, а іншою – зону геніталій.

Загальновідомим фактом також є те, що тілесний контакт з торканнями, поглажуваннями та візуальним контактом у суспільних місцях між друзями чоловіками в Індії – сприймається індусами як норма, а також як прояв дружби і довіри, в той час, як у країнах Європи та Америки така поведінка між чоловіками сприймається оточуючими як прояв гомосексуалізму. Ідентична поведінка між чоловіком та жінкою у суспільних місцях в Індії – неприпустима.

Кожній культурі характерні усталені ритуали вітання, прощання, а також жести прояву ввічливості, уваги, вдячності, виявлення згоди чи незгоди тощо. Так, на сучасному етапі усталеними ритуалами привітання є такі:

Європейці, американці: потиск руки, знімання чи торкання капелюха (застаріле)

Великобританія: легкий кивок голови

Індія, країни Південно-Східної Азії: складені перед обличчям долоні

Китай: уклін зі складеними перед обличчям долонями
 Араби: кожний намагається піднести руки партнера до власних губ, поцілунок у бороду
 Країни Латинської Америки, Іспанія та ін.: обійми
 Лоанго (Африка): плескання у долоні
 Полінезія: потирання власного обличчя руками партнера
 Монголія, Бірма: нюхання щік один одного, торкання та потирання носами
 Поширеними жестами виявлення згоди у різних культурах є такі:
 Більшість країн світу: кивок головою
 Болгарія, Індія, Пакистан: хитання головою вправо та вліво
 Ефіопія: закидання голови назад
 Жести незгоди:
 Більшість країн світу: хитання головою вправо та вліво або схрещені руки
 Арабські країни, Греція, Турція, південна Італія: закидання голови назад
 Греція: підняті брови

Однакові жести у різних культурах можуть мати абсолютно різні значення. Подекуди нейтральні жести в одних культурах виражають образи чи лайку в інших. Тому, в документах та текстах для міжнародної публіки бажано уникати використання жестів, піктограм, які їх унаочнюють або зображень людей, які їх показують, напр.:

	Північна Америка, Європа: все в порядку Франція, Бельгія: нуль, щось неварте уваги Японія: гроші ФРН, Мальта, Греція, Турція, Росія, країни Близького Сходу, Сардинія: гомосексуаліст, дупа
	США та більшість країн: чудово, а також використовується для зупинки автомобіля, але не в Австралії чи Нігерії Австралія, Нігерія: послати на «три букви» ФРН: число "один" Японія: число "п'ять"
	Більшість країн: перемога, мир
	Великобританія, Австралія: послати на „три букви“

Таким чином, міжкультурна комунікація дозволяє налагоджувати контакти й співпрацю між представниками різних націй та культур у сучасному глобалізованому світі. Але для забезпечення взаєморозуміння комунікантам необхідні навички міжкультурної комунікації, які базуються на знаннях культурних особливостей та невідповідностей, норм і табу суспільної поведінки, соціальних та культурних цінностей.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Axtell, Roger E. Gestures : the do's and taboos of body language around the world. / Roger E. Axtell. -- New York [u.a.] : Wiley, 1998. -- 238 S.
2. Colton, H. The gift of touch : how physical contact improves communication, pleasure, and health. / Helen Colton. -- New York : Kensington, 1983. -- S. 210.
3. Drewer P. Technische Dokumentation : eine Einführung in die übersetzungsgerechte Texterstellung und in das Content-Management / Petra Drewer ; Wolfgang Ziegler. -- 1. Aufl. -- Würzburg : Vogel-Buchverl. , 2011. -- 526 S.
4. Göpferich S. Textproduktion im Zeitalter der Globalisierung : Entwicklung einer Didaktik des Wissenstransfer / Susanne Göpferich. -- 3. Aufl. -- Tübingen : Stauffenburg-Verl., 2008. -- 497 S.
5. Reiß K. Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie / Katharina Reiß ; Hans J. Vermeer. -- Tübingen : Niemeyer, 1984. -- 245 S.

Випуск 104 (1)

Серія: філологічні науки

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Міщенко Алла – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри перекладу та загального мовознавства Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, докторантка Українського мовно-інформаційного фонду НАН України.

Наукові інтереси: переклад та прикладна лінгвістика.